

بررسی رابطه عوامل محیطی مدارس با احساس تعلق به کلاس، مدرسه و شادابی دانش‌آموزان پایهی

ششم شهرستان زابل

فاطمه یوسفی قاسمی^۱، سمیه نخعی^۲

دریافت: ۱۴۰۴/۴/۵ پذیرش: ۱۴۰۴/۶/۲۲

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه عوامل محیطی مدارس با احساس تعلق به کلاس و مدرسه و شادابی دانش‌آموزان پایهی ششم شهرستان زابل بود. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان پایهی ششم شهرستان زابل به تعداد ۱۸۸۷ نفر (۹۰۰ نفر پسر و ۹۸۷ نفر دختر)، می‌باشد. تعداد نمونه براساس فرمول کوکران ۳۲۰ نفر به دست آمده است. ابزار گردآوری داده‌ها سه پرسشنامه عوامل محیطی مدارس، احساس تعلق به مدرسه و پرسشنامه شادابی آکسفورد استفاده شده است. داده‌ها به صورت آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته شده است. نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان‌دهنده آن است که بین عوامل محیطی مدارس بر احساس تعلق به کلاس و مدرسه و شادابی دانش‌آموزان پایهی ششم شهرستان زابل رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج رگرسیون نشان داد، در گام اول روابط دانش‌آموزان و معلمان، در گام دوم انسجام اجتماعی، در گام سوم روابط دانش‌آموزان، در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی و در گام پنجم تجهیزات آموزشی است که وارد الگوی پیش‌بینی شده است و این پنج متغیر توانسته اند ۵۸ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش‌بینی کند. همچنین نتایج نشان داد در گام اول روابط دانش‌آموزان و معلمان، در گام دوم انسجام اجتماعی، در گام سوم روابط دانش‌آموزان و در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی است که وارد الگوی پیش‌بینی شده است و این چهار متغیر توانسته اند ۷۸ درصد تغییرات شادابی را پیش‌بینی کنند.

کلید واژه‌ها: عوامل محیطی مدارس، احساس تعلق به کلاس و مدرسه، شادابی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱. دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زابل، ایران، نویسنده مسئول، fatemehyousefighasemi@gmail.com

^۲. استادیار، گروه روانشناسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زابل، ایران

مقدمه

مدرسه به عنوان یکی از مهم ترین نهادهای اجتماعی و تربیتی، نقشی محوری در آموزش، پرورش و شکل گیری شخصیت دانش آموزان ایفا می کند؛ دانش آموزانی که آینده سازان جامعه اند. این نهاد، از طریق به کارگیری روش های آموزشی مناسب، فراهم آوردن فضای فیزیکی مطلوب و ایجاد تعاملات اجتماعی سازنده، زمینه ای برای رشد همه جانبه دانش آموزان فراهم می سازد. محیط روانی و اجتماعی مدرسه، به عنوان یکی از عوامل کلیدی در فرآیند اجتماعی شدن، نیازمند فضایی سالم، الگوهای مثبت و شرایطی حمایتی است تا دانش آموزان بتوانند عملکرد تحصیلی و شخصیتی خود را بهبود بخشند. کیفیت فضای فیزیکی و اجتماعی مدرسه، به عنوان نخستین محیط رسمی تأثیرگذار بر شخصیت و رفتار دانش آموزان، نقش تعیین کننده ای در یادگیری، رشد عاطفی و اجتماعی آنان دارد (احمدی افوسی و همکاران، ۲۰۱۴).

محیط مدرسه، که از ترکیب عوامل فیزیکی و روابط اجتماعی شکل می گیرد، نه تنها فضایی برای یادگیری فراهم می آورد، بلکه بر سلامت روان، احساس تعلق و میزان شادابی دانش آموزان نیز اثرگذار است. عوامل فیزیکی مانند طراحی مناسب کلاس ها، نورپردازی استاندارد، تهویه مطبوع و دسترسی به تجهیزات آموزشی با کیفیت، محیطی ایمن، آرام و انگیزشی برای یادگیری ایجاد می کنند که منجر به تقویت حس امنیت و تمرکز دانش آموزان شده و بهبود عملکرد تحصیلی آنان را تسهیل می کند. از سوی دیگر، روابط اجتماعی مثبت میان دانش آموزان، معلمان و سایر کارکنان مدرسه، به عنوان بخشی از ساختار اجتماعی محیط آموزشی، در تقویت احساس ارزشمندی و تعلق به جامعه مدرسه نقش مهمی دارند (آنگوس و هیوز، ۲۰۱۷).

تحقیقات نشان داده اند که کیفیت روابط اجتماعی مدرسه و محیط فیزیکی آن، به ویژه در دوران ابتدایی، اثر مستقیمی بر شادی، نشاط و احساس تعلق دانش آموزان دارد (کریمیان پور و همکاران، ۱۴۰۳). شادابی، به عنوان یکی از مؤلفه های سلامت روان، تحت تأثیر فضای مدرسه قرار دارد و وجود فضای دلپذیر و تعاملات سازنده، می تواند در کاهش استرس های تحصیلی و افزایش انگیزه دانش آموزان مؤثر باشد. در مقابل، فشارهای ناشی از آزمون های استاندارد، تکالیف سنگین و روابط غیرحمایتی، ممکن است منجر به کاهش شادابی و تضعیف حس تعلق شود (یانگ و ژانگ، ۲۰۲۲).

هر دانش آموز در واکنش های احساسی خود نسبت به مدرسه و تکالیف، ویژگی های خاصی دارد. برخی از کودکان از محیط مدرسه لذت می برند و در آن پیشرفت می کنند، در حالی که دیگران با استرس های ناشی از فشارهای تحصیلی و اجتماعی مواجه هستند. به تازگی، با افزایش استانداردسازی در روش های تدریس و آزمون ها، دانش آموزان فشار بیشتری را در مورد پیشرفت تحصیلی و حجم کار خود احساس می کنند که این موضوع می تواند به کاهش شادابی آنها منجر شود (بارتولینی و ساراچینو، ۲۰۱۴).

یافته های جدیدتر نیز بر اهمیت نقش معلمان در ایجاد فضاهای امن و شاد تأکید دارند؛ به گونه ای که برقراری ارتباط فعال و اعتمادساز از سوی معلم و طراحی فعالیت هایی که زمینه اشتراک گذاری، خنده و تعامل مثبت را فراهم آورد، می تواند سطح شادی و انگیزه تحصیلی دانش آموزان را افزایش دهد. با توجه به اینکه هر دانش آموز نسبت به محیط مدرسه واکنش روانی متفاوتی نشان می دهد، ایجاد شرایطی پویا و حمایتی در محیط مدرسه اهمیت دوچندانی دارد. (دین و گیبز، ۲۰۲۳). با وجود پژوهش های متعدد در زمینه عوامل مؤثر بر شادابی یا احساس تعلق، بررسی هم زمان نقش مؤلفه های فیزیکی و اجتماعی محیط مدرسه در پیش بینی این دو متغیر در دانش آموزان دوره ابتدایی، کمتر مورد توجه قرار گرفته است. بر همین اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش عوامل محیطی (فیزیکی و اجتماعی) مدرسه در پیش بینی شادابی و احساس تعلق به کلاس در میان دانش آموزان پایه ششم ابتدایی طراحی شده است.

با توجه به اهمیت موضوع و خلأ پژوهشی موجود، لازم است مروری بر تحقیقات پیشین مرتبط با عوامل فیزیکی و اجتماعی محیط مدرسه و تأثیر آن ها بر شادابی و احساس تعلق دانش آموزان در ادامه پرداخته شده است.

کریمیان پور و همکاران (۱۴۰۳) در تحقیقی به بررسی نقش میانجی احساس تعلق به مدرسه در ارتباط بین تعامل معلم و دانش آموز و تاب آوری تحصیلی دانش آموزان پرداختند. نتایج تحلیل داده ها نشان داد که تعامل معلم با دانش آموز تأثیر مثبت و مستقیمی بر احساس تعلق به مدرسه دارد.

ابراهیمی مقدم (۱۴۰۳) در تحقیقی به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر در مدارس بر ایجاد و ارتقای شادی و سواد عاطفی اجتماعی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که عوامل قابل‌ارزیابی در این زمینه در چهار مؤلفه اصلی دسته‌بندی می‌شوند: شایستگی‌های عاطفی اجتماعی مدیران، شایستگی‌های عاطفی اجتماعی معلمان، جو عاطفی اجتماعی مدرسه و کلاس، و برنامه‌های رسمی و غیررسمی مرتبط با ارتقای شادی و سواد عاطفی اجتماعی.

سلیمانپور عمران (۱۴۰۱) در تحقیقی به بررسی ارتباط بین نظام آراستگی فضای آموزشی و احساس تعلق به مدرسه، با نقش میانجی دلبستگی مکانی در میان دانش‌آموزان پرداخت. نتایج نشان داد که بین نظام آراستگی فضای آموزشی، احساس تعلق به مدرسه و دلبستگی مکانی رابطه معناداری وجود دارد. بر اساس ضریب تعیین، ۴۲ درصد از واریانس متغیر احساس تعلق به مدرسه و ۲۷ درصد از واریانس متغیر دلبستگی مکانی دانش‌آموزان از طریق متغیر نظام آراستگی فضای آموزشی قابل پیش‌بینی است.

حجتی و همکاران (۱۴۰۱) در یک مطالعه جامع به بررسی تأثیر عوامل فردی، خانوادگی و مدرسه‌ای بر مهارت‌های اجتماعی و کنترل خشم دانش‌آموزان پرداخته‌اند. هدف این پژوهش شناسایی نقش و تأثیر این عوامل بر دو مؤلفه کلیدی روان‌شناختی و اجتماعی دانش‌آموزان بوده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که عوامل فردی، از جمله ویژگی‌های شخصیتی و تجربیات گذشته، تأثیر قابل توجهی بر مهارت‌های اجتماعی و کنترل خشم دانش‌آموزان دارند. به‌ویژه، دانش‌آموزانی که از ویژگی‌های مثبت شخصیتی مانند همدلی، خودآگاهی و اعتماد به نفس برخوردارند، معمولاً در مدیریت خشم و برقراری ارتباطات اجتماعی موفق‌تر عمل می‌کنند.

مظلومیان و خزاعی (۱۴۰۰) در تحقیقی به تحلیل مدل علی جو روانی اجتماعی کلاس و احساس دلزدگی تحصیلی با نقش واسطه‌ای خودکارآمدی تحصیلی در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که ابعاد مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی، رعایت مقررات و حمایت‌های موجود، به‌طور مستقیم می‌توانند دلزدگی تحصیلی را پیش‌بینی کنند.

سرخوش و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی به تحلیل تأثیر سبک تربیتی و پایگاه اجتماعی-اقتصادی خانواده، همچنین عوامل مدرسه بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه با تأکید بر نقش میانجی احساس تعلق به مدرسه پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که عوامل مرتبط با مدرسه تأثیر مثبت و معناداری بر احساس تعلق به مدرسه دارند.

پیری و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی به بررسی ارتباط بین کیفیت تجارب یادگیری دانش‌آموزان و احساس تعلق به مدرسه با تأکید بر نقش واسطه‌ای نگرش به برنامه درسی پرداختند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که نگرش به برنامه درسی با ضریب بتای ۰/۴۲، قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده کیفیت تجارب یادگیری است. همچنین، بین مولفه‌های کیفیت تجارب یادگیری (شامل منابع، محتوا، انعطاف‌پذیری و کیفیت روابط بین معلم و دانش‌آموز) و نگرش به برنامه درسی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

حاجی حسنی و همکاران (۱۳۹۸)، الگوی ساختاری بهزیستی ذهنی و شادی دانش‌آموزان با توجه به جو آموزشی، اجتماعی، عاطفی، فیزیکی و امنیتی مدرسه و با در نظر گرفتن تاب‌آوری تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان‌دهنده اهمیت جو مدرسه در ایجاد شادی و بهزیستی روانی دانش‌آموزان است.

پینتو و همکاران (۲۰۲۴) در این تحقیق، تأثیر عوامل مؤثر بر افزایش احساس تعلق اجتماعی و حس تعلق دانشجویان پس از هفته اول حضور در دانشگاه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که آیین‌های اجتماعی و محیط‌های یادگیری حمایتی نقش مهمی در تقویت پیوندهای قوی و ایجاد حس جامعه در میان دانشجویان دارند. یافته‌ها حاکی از آن است که این عوامل می‌توانند بهبود قابل توجهی در بهزیستی روانی و کیفیت کلی زندگی دانشجویان به ارمغان آورند.

فونتس ساید و همکاران (۲۰۲۴) در یک پژوهش، تأثیر محیط فیزیکی و یادگیری مبتنی بر مسئله بر تقویت خودکارآمدی و حس تعلق دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفت. محققان به این نتیجه رسیدند که اجرای این روش در محیط‌های واقعی به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا مهارت‌های عملی و تفکر انتقادی خود را تقویت کنند و همچنین حس تعلق به جامعه دانشگاهی و اعتماد به نفس خود را افزایش دهند. این تحقیق نشان می‌دهد که ادغام مسائل واقعی در فرآیند آموزشی می‌تواند تجربه یادگیری دانش‌آموزان را بهبود بخشد و تأثیرات مثبتی بر انگیزه و مشارکت آن‌ها داشته باشد.

زاهد بابلان و همکاران (۱۳۹۶) این پژوهش به تحلیل تأثیر کیفیت زندگی در مدرسه و خودپنداره تحصیلی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان پایه‌های پنجم و ششم شهرستان ثلاث باباجانی می‌پردازد. روش تحقیق مورد استفاده، همبستگی است و جامعه آماری شامل ۴۲۰ دانش‌آموز می‌باشد که از این تعداد، ۲۱۰ نفر (۱۰۰ پسر و ۱۱۰ دختر) به صورت تصادفی و با استفاده از روش طبقه‌ای انتخاب شده‌اند. برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه‌های مربوط به کیفیت زندگی در مدرسه، خودپنداره تحصیلی و اشتیاق تحصیلی بهره‌گیری شده است.

اکمکچی و سرانو (۲۰۲۲) به بررسی کیفیت معلم و تأثیر آن بر انگیزه، پیشرفت و پایداری دانش‌آموزان در علوم و ریاضیات پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت تدریس و شایستگی معلمان می‌تواند بر انگیزه دانش‌آموزان و نتایج تحصیلی آن‌ها در رشته‌های علمی تأثیرگذار باشد. این یافته‌ها بر نیاز به بهبود آموزش معلمان و ارتقاء مهارت‌های تدریس تأکید دارند.

سام‌بدی و همکاران (۲۰۲۰) تحقیقات به بررسی تأثیر مهارت‌های تدریس معلمان بر شادابی دانش‌آموزان و نتایج یادگیری پرداخته‌اند. نتایج این مطالعات نشان می‌دهد که مهارت‌های تدریس معلمان می‌تواند بر علاقه‌مندی دانش‌آموزان به یادگیری و عملکرد تحصیلی آن‌ها تأثیر بگذارد. این یافته‌ها بر اهمیت سرمایه‌گذاری در آموزش معلمان و بهبود مهارت‌های تدریس آن‌ها تأکید می‌کنند.

وردا و همکاران (۲۰۱۹) در یک تحقیق، تأثیر جو مدرسه بر احساسات مثبت و منفی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد که جو مدرسه می‌تواند بر احساسات دانش‌آموزان تأثیر بگذارد. بر این اساس، ایجاد یک جو مثبت در مدارس به منظور ارتقاء سلامت روانی و عاطفی دانش‌آموزان از اهمیت بالایی برخوردار است.

تیوب و همکاران (۲۰۱۹) آن‌ها همچنین به تحلیل تأثیر محیط آموزشی بر عواطف دانش‌آموزان پرداختند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که محیط آموزشی می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر عواطف دانش‌آموزان داشته باشد. بنابراین، اهمیت توجه به فضای آموزشی و طراحی آن به منظور تقویت احساسات مثبت در دانش‌آموزان به وضوح مشخص می‌شود.

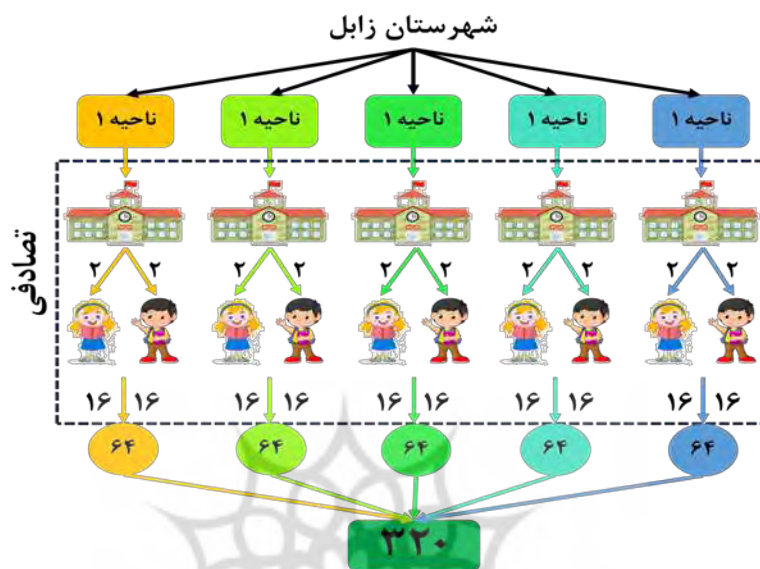
به طور کلی، این تحقیقات نشان‌دهنده اهمیت محیط‌های آموزشی و کیفیت تدریس در موفقیت تحصیلی و روانی دانش‌آموزان و دانشجویان هستند. به نظر می‌رسد که توجه به این عوامل می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش و یادگیری کمک کرده و همچنین به رشد و توسعه شخصی دانش‌آموزان و دانشجویان منجر شود.

پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. عوامل محیطی مدارس، شامل جنبه‌های فیزیکی و روابط اجتماعی، نقش کلیدی در حس تعلق و شادابی دانش‌آموزان دارند. این عوامل می‌توانند انگیزه و عملکرد تحصیلی را بهبود بخشند، اما فشارهای تحصیلی ممکن است شادابی را کاهش دهد. با توجه به شرایط خاص شهرستان زابل، بررسی تأثیر این عوامل بر دانش‌آموزان پایه ششم ضروری است. این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که آیا عوامل محیطی مدارس بر حس تعلق به کلاس و مدرسه و شادابی دانش‌آموزان پایه ششم زابل تأثیر دارد؟

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان پایه‌ی ششم شهرستان زابل به تعداد ۱۸۸۷ نفر (۹۰۰ نفر پسر و ۹۸۷ نفر دختر)، است. تعداد نمونه براساس فرمول کوکران ۳۲۰ نفر به دست آمده است. از آنجا که جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان پسرانه و دخترانه پایه‌ی ششم شهرستان زابل می‌باشد پس باید تمامی مدارس ابتدایی مورد مطالعه قرار خواهد گرفت. مطابق شکل

(۱)، شهر زابل به ۵ ناحیه تقسیم شده است (بازنگری طرح جامع شهر زابل، ۱۳۹۸). برای اینکه نمونه فراگیر جامعه باشد و تعداد نمونه از یک محدوده خاص انتخاب نشوند، مدارس شهر زابل را به ۵ طبقه براساس ۵ ناحیه شهری زابل تقسیم نموده و از هر ناحیه شهری زابل ۴ مدرسه (۲ مدرسه دخترانه و ۲ مدرسه پسرانه) را به صورت تصادفی ساده انتخاب نموده و از هر یک از مدارس در نواحی پنجگانه شهر زابل تعداد ۱۶ نفر و جمعا از هر ناحیه ۶۴ نفر انتخاب شده که تعداد نمونه ۵ ناحیه روی هم ۳۲۰ نفر می‌باشد.

شکل . جامعه آماری پژوهش دانش آموزان پایه ی ششم ابتدایی شهرستان زابل

روش جمع آوری اطلاعات

در پژوهش حاضر هم از روش کتابخانه‌ای و هم پرسشنامه استفاده شده است. روش گردآوری اطلاعات به دو صورت است.

کتابخانه‌ای

پرسشنامه

در این پژوهش، برای گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و ادبیات پژوهش از منابع کتابخانه‌ای، مقالات، کتابهای مورد نیاز و نیز اینترنت استفاده شده است.

و برای بررسی عوامل محیطی، حس تعلق و شادابی دانش آموزان، از سه پرسشنامه معتبر استفاده شده است: پرسشنامه عوامل محیطی مدارس برای سنجش عوامل فیزیکی (مانند طراحی کلاس، نور، تهویه و تجهیزات) و روابط اجتماعی با مقیاس لیکرت؛ پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه برای ارزیابی حس پذیرش و ارتباط دانش آموزان با محیط مدرسه با مقیاس لیکرت؛ و پرسشنامه شادابی بر اساس پرسشنامه شادکامی آکسفورد برای سنجش بهزیستی روان‌شناختی و شادابی دانش آموزان با مقیاس لیکرت. هر سه ابزار دارای پایایی و روایی بالا بوده و برای جمع‌آوری داده‌های دقیق در این پژوهش به کار گرفته شده است.

پرسشنامه عوامل محیطی مدارس (عوامل فیزیکی و روابط اجتماعی)

پرسشنامه عوامل محیطی مدارس توسط ویلیامز و باتن (۱۹۸۱) طراحی شده است. این پرسشنامه شامل ۲۵ سؤال و دارای ۶ خرده مقیاس با طیف لیکرت ۵ درجه ای تنظیم شده است (عادل و همکاران، ۱۳۹۲). مؤلفه‌های پرسشنامه در جدول (۱) آمده است و همچنین نحوه نمره گذاری پرسشنامه عوامل محیطی مدارس مطابق جدول (۲) صورت گرفته است.

جدول ۱. مولفه‌های پرسشنامه عوامل محیطی مدارس

ردیف	خرده مقیاس	سوالات مربوط به هر خرده مقیاس
فیزیکی	طراحی و ساخت فضاهای آموزشی	۱ تا ۳
	فضای باز و محیط طبیعی	۴ تا ۵
	تجهیزات آموزشی	۷-۸
اجتماعی	روابط دانش آموزان	۹ تا ۱۳
	روابط دانش آموزان و معلمان	۱۴ تا ۱۹
	انسجام اجتماعی	۲۰ تا ۲۵

جدول ۲. نحوه نمره گذاری پرسشنامه عوامل محیطی مدارس

کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملاً موافقم
۱	۲	۳	۴	۵

اینلی و بورک (۱۹۹۸) روایی این ابزار را مورد تایید قرار داده‌اند و ضریب اعتبار آن را با روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۱ گزارش کرده‌اند (صانعی و رئیس‌یون، ۱۳۹۹). همچنین پایایی این پرسشنامه در پژوهش مقدم و سلیمی (۱۳۹۸) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۳ به دست آمد. پایایی هر یک از مولفه‌های پرسشنامه برای مولفه‌های طراحی و ساخت فضاهای آموزشی، فضای باز و محیط طبیعی، تجهیزات آموزشی، روابط دانش آموزان و روابط دانش آموزان و معلمان و انسجام اجتماعی به ترتیب ۰/۸۴، ۰/۶۶، ۰/۶۸، ۰/۸۳، ۰/۶۱ و ۰/۷۳ و ۰/۶۱ و برای کل پرسشنامه ۰/۸۸ به دست آوردند.

پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه

پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه توسط برو و همکاران (۲۰۰۴) به منظور سنجش احساس تعلق به مدرسه دانش آموزان طراحی و تدوین شده است و در ایران توسط مکیان و کلانتر کوشه (۱۳۹۴) اعتباریابی شده است. این پرسشنامه دارای ۲۷ سوال و شش مولفه (مطابق جدول (۳))، حمایت معلم، مشارکت در اجتماع، احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه، احساس مثبت به مدرسه، تعلق فرد به مدرسه و مشارکت علمی می باشد و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت با سوالاتی مانند (من احساس می‌کنم جزئی واقعی از این مدرسه هستم). به سنجش احساس تعلق دانش آموزان به مدرسه پرداخته شده است. نحوه امتیازدهی طیف پنج گزینه‌ای در جدول (۴) شرح داده شده است.

جدول ۳. ابعاد و مولفه‌های پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه

ابعاد پرسشنامه	شماره سوال‌ها
حمایت معلم	۱۵-۲۰-۵-۹-۱۳-۷-۲۷-۱۸
مشارکت در اجتماع	۲۱-۲۳-۱۱-۱۹
احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه	۴-۳-۱-۱۲
احساس مثبت به مدرسه	۲۵-۲۶-۱۶-۱۰
تعلق فرد به مدرسه	۱۷-۲۴-۲۲
مشارکت علمی	۱۴-۸-۶

جدول ۴. درجه‌بندی پنج‌گانه لیکرت پرسشنامه احساس تعلق به مدرسه

کاملاً موافقم	موافقم	مخالقم	کاملاً مخالفم
۴	۳	۲	۱

برای محاسبه امتیاز هر زیرمقیاس، نمره تک تک گویه‌های مربوط به آن زیرمقیاس را با هم جمع کنید. برای محاسبه امتیاز کلی پرسشنامه، نمره همه گویه‌های پرسشنامه را با هم جمع کنید. دامنه امتیاز این پرسشنامه بین ۲۷ تا ۱۰۸ خواهد بود. هر چه امتیاز حاصل شده از این پرسشنامه بیشتر باشد، نشان دهنده میزان بیشتر احساس تعلق به مدرسه خواهد بود و بالعکس. حداقل امتیاز ممکن ۲۷ و حداکثر ۱۰۸ خواهد بود. در پژوهش مکیان و کلاتر کوشه (۱۳۹۴) روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش مکیان و کلاتر کوشه (۱۳۹۴) برای این پرسشنامه بالای ۰/۷ برآورد شد.

پرسش‌نامه شادابی

این پرسش‌نامه، نسخه تجدیدنظر شده پرسش‌نامه شادابی آکسفورد است که توسط هیلز و آرگایل (۲۰۰۲)، ساخته شده است. این پرسش‌نامه از ۲۹ آیت (۲۰ آیت از پرسش‌نامه قبلی و ۹ آیت تجدیدنظر شده) تشکیل شده است. این پرسش‌نامه سازه‌های روان‌شناختی زیر را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. رضایت از خود، احساس زیبایی‌شناختی، جستجوی جذابیت و خاطرات شاد. همچنین ضریب پایایی پرسش‌نامه را ۰/۹۱ و همبستگی گویه‌ها را بین ۰/۰۴ تا ۰/۶۵ گزارش نمودند. همچنین همبستگی مثبتی بین این پرسش‌نامه با آزمون جهت‌گیری زندگی، شاخص توجه زندگی، آزمون حرمت خود و مقیاس رضایت‌مندی از زندگی به‌دست آمده است که نشان‌دهنده اعتبار سازه مطلوب این پرسش‌نامه می‌باشد. با توجه به اینکه پرسش‌نامه شادابی استاندارد بوده است، از قبل روایی آن‌ها مورد تأیید قرار گرفته است. الهوردی (۱۳۹۷) میزان روایی پرسش‌نامه شادابی را (۹۱٪) گزارش کرده است؛ و در پژوهش پورفرج عمران (۱۳۹۶) روایی پرسش‌نامه نشاط ذهنی، ۰/۶۳ گزارش شده است. در تحقیق الهوردی (۱۳۹۷) پایایی پرسش‌نامه نشاط ذهنی با استفاده از فرمول کرونباخ مورد آزمایش قرار گرفت. ضریب پایایی محاسبه و مقدار آن ۰/۹۱ به دست آمد. پورفرج عمران (۱۳۹۶) پایایی پرسش‌نامه نشاط ذهنی با استفاده از فرمول کرونباخ ۰/۸۳ گزارش نمود (بادیه نشین و همکاران، ۱۴۰۳).

تجزیه و تحلیل داده‌ها

شاخص‌های آماری مربوط به عوامل بر اساس متغیر هر کدوم در جدول (۵) گزارش شده است. همان‌طور که از داده‌های جدول فوق ملاحظه می‌شود، بر اساس آمار توصیفی عامل محیطی، میانگین مربوط به متغیر عوامل خانوادگی ۷۲/۶۰ به دست آمده که بر اساس نمره گذاری پرسشنامه نمرات بین ۵۱ تا ۷۵: میزان رعایت عوامل در حد متوسطی می‌باشد. در بخش عامل احساس تعلق به مدرسه میانگین مربوط به متغیر احساس تعلق به مدرسه ۵۲/۸۳ به دست آمده که بر اساس نمره گذاری پرسشنامه نمره بین ۲۷ تا ۵۴: میزان احساس تعلق به مدرسه در حد پایینی می‌باشد. و بر اساس عامل شادابی، میانگین مربوط به متغیر شادابی ۸۳/۲۹ به دست آمده که بر اساس نمره گذاری پرسشنامه نمره بین ۶۱ تا ۸۷ میزان احساس شادابی در حد متوسطی است.

جدول ۵. شاخص‌های آماری مربوط به عوامل محیطی مدارس

عامل	متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل مقدار	حداکثر مقدار
عوامل محیطی مدارس	طراحی و ساخت فضاهای آموزشی	۹/۷۳	۲/۸۹	۳	۱۵
	فضای باز و محیط طبیعی	۷/۴۱	۴/۱۷	۳	۱۵
	تجهیزات آموزشی	۵/۲۱	۲/۶۵	۲	۱۰
	روابط دانش آموزان	۱۴/۷۱	۳/۷۸	۵	۲۵
	روابط دانش آموزان و معلمان	۱۸/۰۹	۵/۷۹	۶	۳۰
	انسجام اجتماعی	۱۷/۴۵	۵/۷۸	۶	۳۰
	عوامل محیطی مدارس	۷۲/۶۰	۱۴/۳۲	۲۵	۱۲۵
احساس تعلق به مدرسه	حمایت معلم	۱۸/۰۳	۶/۷۰	۹	۱۰
	مشارکت در اجتماع	۷/۲۱	۴/۱۷	۴	۵
	احساس رعایت احترام و عدالت در مدرسه	۶/۴۵	۳/۶۵	۴	۱۰
	احساس مثبت به مدرسه	۸/۶۵	۲/۱۲	۴	۱۵
	تعلق فرد به مدرسه	۶/۴۳	۲/۷۹	۳	۳۰
	مشارکت علمی	۶/۰۶	۲/۴۱	۳	۱۰
	احساس تعلق به مدرسه	۵۲/۸۳	۱۴/۸۱	۲۷	۱۰
شادابی	رضایت از خود	۲۷/۶۷	۵/۱۲	۱۰	۵۰
	احساس زیبایی‌شناختی	۲۹/۲۲	۴/۳۶	۱۰	۵۰
	جستجوی جذابیت و خاطرات شاد	۲۶/۴۰	۵/۳۹	۹	۵۰
	شادابی	۸۳/۲۹	۸/۴۱	۲۹	۵۰

آزمون نرمال بودن داده‌ها

برای نرمال بودن توزیع فراوانی متغیرهای پژوهش از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد، تا نرمال بودن توزیع آن مشخص گردد. نتایج این آزمون در جدول (۶) گزارش شده است. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در رابطه با متغیر شادابی، احساس تعلق به مدرسه و عوامل محیطی مدارس نشان داد متغیرها از توزیع نرمالی برخوردار است و با فرض قرار داشتن متغیر در مقیاس فاصله‌ای می‌توان از آمار پارامتریک جهت تحلیل داده‌ها استفاده کرد.

جدول ۶. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف مبنی بر نرمال بودن داده‌ها

خرده مقیاس	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف	سطح معناداری
شادابی	۰/۹۲	۰/۱۲
احساس تعلق به مدرسه	۰/۷۹	۰/۲۴
عوامل محیطی مدارس	۰/۶۶	۰/۲۸

برای بررسی نتایج داده‌ها در گام اول فرضیات مختلف در قالب سناریو طراحی و سپس با استفاده از آزمون‌ها این فرضیات مورد ارزیابی قرار گرفته شده است. فرضیات طراحی شده در شکل (۲) ترسیم شده است.

شکل ۲. فرضیات تعیین شده پژوهش

سناریو اول

در این سناریو فرض شده است که بین عوامل محیطی مدارس (عوامل فیزیکی و روابط اجتماعی) بر احساس تعلق به کلاس و مدرسه و شادابی دانش آموزان پایه ی ششم شهرستان زابل رابطه وجود دارد. جهت بررسی این فرضیه از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج آن در جدول (۷) گزارش شده است .

جدول ۷. نتایج آزمون ضریب همبستگی بین عوامل محیطی مدارس و احساس تعلق به کلاس و مدرسه و شادابی

	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
عوامل محیطی مدارس	1							
طراحی و ساخت فضاهای آموزشی	**	1						
0/88								
فضای باز و محیط طبیعی	**	**	1					
0/83		0/69						
تجهیزات آموزشی	**	**	**	1				
0/79		0/56	0/80					
روابط دانش آموزان	**	**	**	**	0/1			
0/71		0/59	0/50	0/36				
دانش آموزان و معلمان	**	**	**	**	**	۱		
0/83		0/31	0/46	0/39	0/38			
انسجام اجتماعی	**	*	**	**	*	1		
0/80		0/23	0/47	0/73	0/19			
احساس تعلق	**	*	**	**	*	**	1	
0/66		0/22	0/31	0/65	0/62	0/42		
شادابی	**	*	*	**	**	**	**	۱
0/71		0/21	0/17	0/61	0/58	0/46	0/47	

نتایج جدول (۷) نشان می دهد که بین عوامل محیطی مدارس با احساس تعلق ($r=0/66$) ، بین طراحی و ساخت فضاهای آموزشی با احساس تعلق ($r=0/22$) ، بین فضای باز و محیط طبیعی با احساس تعلق ($r=0/31$) ، بین تجهیزات آموزشی با احساس تعلق ($r=0/21$) و بین روابط دانش آموزان با احساس تعلق ($r=0/65$) و بین روابط دانش آموزان و معلمان با احساس تعلق ($r=0/62$) و بین انسجام اجتماعی با احساس تعلق ($r=0/42$) در سطح ۹۵ درصد رابطه معناداری

وجود دارد. ($P > 01/0$) بنابراین ضرایب همبستگی بین متغیرهای تحقیق گزارش شده نشان می‌دهد که متغیرهای تحقیق از همبستگی نسبتاً بالا و معناداری برخوردار هستند.

این نتایج نشان می‌دهد که بین عوامل محیطی مدارس با شادابی ($r = 71/0$)، بین طراحی و ساخت فضاهای آموزشی با شادابی ($r = 21/0$)، بین فضای باز و محیط طبیعی با شادابی ($r = 17/0$)، بین تجهیزات آموزشی با شادابی ($r = 37/0$) و بین روابط دانش آموزان با شادابی ($r = 61/0$) و بین روابط دانش آموزان و معلمان با شادابی ($r = 58/0$) و بین انسجام اجتماعی با شادابی ($r = 46/0$) در سطح ۹۵ درصد رابطه معناداری وجود دارد. ($P > 01/0$) بنابراین ضرایب همبستگی بین متغیرهای تحقیق گزارش شده از همبستگی نسبتاً بالا و معناداری برخوردار هستند.

سناریو دوم

در این سناریو فرض شده است که احساس تعلق به کلاس دانش آموزان پایه‌ی ششم شهرستان زابل از طریق عوامل محیطی مدارس قابل پیش بینی است. طبق جدول (۸) ۵ حالت برای مدل در نظر گرفته شده است که خلاصه نتایج مدل رگرسیون ایجاد شده شرح داده شده است. در گام اول روابط دانش آموزان و معلمان است که وارد الگوی پیش بینی شده است و توانسته است به تنهایی ۴۸ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کند.

در گام دوم انسجام اجتماعی که وارد الگوی پیش بینی شده است و این دو متغیر توانسته اند ۵۲ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کنند. به عبارتی انسجام اجتماعی به تنهایی ۴ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کرده است.

در گام سوم روابط دانش آموزان است که وارد الگوی پیش بینی شده است و این سه متغیر توانسته اند ۵۵ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کنند. به عبارتی روابط دانش آموزان به تنهایی ۳ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کرده است.

در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی است که وارد الگوی پیش بینی شده است و این چهار متغیر توانسته اند ۵۷ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کنند. به عبارتی فضای باز و محیط طبیعی به تنهایی ۲ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کرده است.

در گام پنجم تجهیزات آموزشی است که وارد الگوی پیش بینی شده است و این پنج متغیر توانسته اند ۵۸ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کنند. به عبارتی تجهیزات آموزشی به تنهایی ۱ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کرده است.

جدول ۸. خلاصه مدل رگرسیون مربوط به میزان پیش بینی احساس تعلق به کلاس توسط عوامل محیطی مدارس

مدل	R	R ²	R ² تعدیل	خطای استاندارد	سطح معنی داری
۱ دانش آموزان و معلمان	۰/۷۰	۰/۴۹	۰/۴۸	۷/۲۸	۰/۰۰۱
۲ انسجام اجتماعی	۰/۷۳	۰/۵۳	۰/۵۲	۷/۰۱	۰/۰۰۱
۳ روابط دانش آموزان	۰/۷۴	۰/۵۶	۰/۵۵	۶/۵۴	۰/۰۰۱
۴ فضای باز و محیط طبیعی	۰/۷۶	۰/۵۸	۰/۵۷	۶/۷۱	۰/۰۰۱
۵ تجهیزات آموزشی	۰/۷۹	۰/۵۹	۰/۵۸	۶/۵۸	۰/۰۰۱

همانطور که نتایج جدول (۹) نشان می‌دهد، در گام اول روابط دانش آموزان و معلمان با توجه به مقدار F برابر ۱۷۷/۶۹ با سطح معناداری ۰/۰۰۱ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig = 0.01 < 0.05$ نتیجه می‌گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است. همچنین در گام دوم انسجام اجتماعی با توجه به مقدار F برابر ۱۰۴/۱۷ با سطح معناداری

۰/۰۰۱ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است. در گام سوم روابط دانش آموزان با توجه به مقدار F برابر ۷۴/۶۸ با سطح معناداری ۰/۰۰۱ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است. در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی با توجه به مقدار F برابر ۶۰/۸۹ با سطح معناداری ۹۵ درصد محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است. در گام پنجم تجهیزات آموزشی با توجه به مقدار F برابر ۵۲/۰۱ با سطح معناداری ۹۵ درصد محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است.

جدول ۹. نتایج ANOVA احساس تعلق به کلاس توسط عوامل محیطی مدارس

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری
۱	رگرسیون	۹۴۳۴/۲۰	۱	۱۷۷/۶۹	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۷۳۰۹/۴۱	۳۱۹	۵۳/۰۹	
	مجموع	۱۶۶۴۳/۶۱	۳۲۰		
۲	رگرسیون	۱۰۲۱۲/۴۰	۲	۱۰۴/۱۷	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۶۴۳۱/۲۰۹	۳۱۸	۴۹/۰۱	
	مجموع	۱۶۶۴۳/۶۱	۳۲۰		
۳	رگرسیون	۱۰۵۷۹/۷۹	۳	۷۴/۶۸	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۶۰۶۳/۴۱۹	۳۱۷	۴۷/۲۱	
	مجموع	۱۶۶۴۳/۶۱	۳۲۰		
۴	رگرسیون	۱۰۹۹۳/۷۴	۴	۶۳/۶۷	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۵۶۴۹/۸۷	۳۱۶	۴۵/۱۳	
	مجموع	۱۶۶۴۳/۶۱	۳۲۰		
۵	رگرسیون	۱۱۳۱۹/۱۹	۵	۵۲/۰۱	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۷۱۷۵/۳۵	۳۱۵	۴۳/۵۳	
	مجموع	۱۶۶۴۳/۶۱	۳۲۰		

سناریو سوم

همانطور که نتایج جدول (۱۰) نشان می دهد، در گام اول روابط دانش آموزان و معلمان است که وارد الگوی پیش بینی شده است و توانسته است به تنهایی ۷۲ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کند. در گام دوم انسجام اجتماعی که وارد الگوی پیش بینی شده است و این دو متغیر توانسته اند ۷۵ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کنند. به عبارتی انسجام اجتماعی به تنهایی ۳ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کرده است. در گام سوم روابط دانش آموزان است که وارد الگوی پیش بینی شده است و این سه متغیر توانسته اند ۷۷ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کنند. به عبارتی روابط دانش آموزان به تنهایی ۲ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کرده است.

در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی است که وارد الگوی پیش بینی شده است و این چهار متغیر توانسته اند ۷۸ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کنند. به عبارتی فضای باز و محیط طبیعی به تنهایی ۱ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کرده است.

فرضیه سوم: شادابی دانش آموزان پایه ی ششم شهرستان زابل از طریق عوامل محیطی مدارس قابل پیش بینی است.

جدول ۱۰. خلاصه مدل رگرسیون مربوط به میزان پیش بینی شادابی توسط عوامل محیطی مدارس

مدل	R	R ²	R ² تعدیل	خطای استاندارد	سطح معنی داری
۱ دانش آموزان و معلمان	۰/۸۵	۰/۷۳	۰/۷۲	۸/۴۳	۰/۰۰۱
۲ انسجام اجتماعی	۰/۸۷	۰/۷۶	۰/۷۵	۷/۹۰	۰/۰۰۱
۳ روابط دانش آموزان	۰/۸۸	۰/۷۸	۰/۷۷	۷/۵۸	۰/۰۰۱
۴ فضای باز و محیط طبیعی	۰/۸۹	۰/۷۹	۰/۷۸	۷/۵۱	۰/۰۰۱

همانطور که نتایج جدول (۱۱) نشان می‌دهد، در گام اول روابط دانش آموزان و معلمان با توجه به مقدار F برابر $۴۸۵/۳۶$ با سطح معناداری $۰/۰۰۱$ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می‌گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است. در گام دوم انسجام اجتماعی که وارد الگوی پیش بینی شده است با توجه به نتایج جدول این پیش بینی با توجه به مقدار F برابر $۲۸۹/۰۳$ با سطح معناداری $۰/۰۰۱$ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می‌گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است. در گام سوم روابط دانش آموزان است که این پیش بینی با توجه به مقدار F برابر $۲۱۵/۰۲$ با سطح معناداری $۰/۰۰۱$ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می‌گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است. در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی است که این ضریب با توجه به مقدار F برابر $۱۶۵/۶۴$ با سطح معناداری $۰/۰۰۱$ محاسبه گردید. با توجه به بزرگ بودن F و مقدار $Sig=0.01<0.05$ نتیجه می‌گیریم که مدل رگرسیونی مناسب است.

جدول ۱۱. نتایج ANOVA میزان پیش بینی شادابی توسط عوامل محیطی مدارس

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری
۱ رگرسیون	۳۴۵۵۶/۶۴	۱	۳۴۵۵۶/۶۴	۴۸۵/۳۶	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۳۱۹	۷۱/۱۹		
	مجموع	۳۲۰			
۲ رگرسیون	۳۶۱۶۴/۸۸	۲	۱۸۰۸۲/۴۴	۲۸۹/۰۳	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۳۱۸	۶۲/۵۶		
	مجموع	۳۲۰			
۳ رگرسیون	۳۷۱۱۶/۶۸	۳	۱۲۳۷۲/۲۲	۲۱۵/۰۲	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۳۱۷	۵۷/۵۳		
	مجموع	۳۲۰			
۴ رگرسیون	۳۷۳۷۳/۵۴	۴	۹۳۴۳/۳۸	۲۵/۴۶	۰/۰۰۱
	باقیمانده	۳۱۶	۵۶/۴۰		
	مجموع	۳۲۰			

در جدول (۱۲)، ضرایب استاندارد شده (β) و آماره t مربوط به متغیرهای وارد شده در مدل رگرسیون برای سناریوهای مختلف را نشان می‌دهد. در این جدول برای هر دو متغیر وابسته احساس تعلق به کلاس و شادابی ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد که متغیر روابط دانش آموزان و معلمان در هر دو مدل با ضریب β بالا و آماره t معنادار، قوی‌ترین پیش‌بینی کننده محسوب می‌شود. همچنین، متغیرهای انسجام اجتماعی، روابط دانش آموزان و فضای باز و محیط طبیعی در هر دو مدل وارد شده در سطح $۰/۰۰۱$ معنادار بودند. این موضوع نشان‌دهنده نقش کلیدی این عوامل در ارتقای همزمان احساس تعلق و شادابی در میان دانش آموزان پایه ششم است. در مدل مربوط به احساس تعلق، متغیر تجهیزات آموزشی نیز به عنوان پیش‌بینی کننده معنادار وارد مدل شده است، در حالی که این متغیر در مدل شادابی نقش معنادار نداشته و وارد مدل نگردیده است.

جدول ۱۲. ضرایب مدل رگرسیون برای پیش‌بینی احساس تعلق به کلاس و شادابی

مدل	متغیر مستقل	ضریب استاندارد شده	t آماره	نتیجه
۵.۱	روابط دانش‌آموزان و معلمان	۰/۷۰	۱۳/۳۲	معنادار
	انسجام اجتماعی	۰/۲۲	۴/۴۷	معنادار
	روابط دانش‌آموزان	۰/۱۷	۳/۳۱	معنادار
	فضای باز و محیط طبیعی	۰/۱۲	۲/۴۸	معنادار
	تجهیزات آموزشی	۰/۰۹	۲/۰۱	معنادار
۵.۲	روابط دانش‌آموزان و معلمان	۰/۸۵	۱۷/۹۹	معنادار
	انسجام اجتماعی	۰/۲۲	۴/۶۰	معنادار
	روابط دانش‌آموزان	۰/۱۴	۲/۹۵	معنادار
	فضای باز و محیط طبیعی	۰/۱۰	۲/۳۱	معنادار

بحث و نتیجه‌گیری

تفسیر و بحث نتایج پژوهش، با توجه به هر یک از سناریوهای این پژوهش به شرح زیر بیان شده است. سناریو اول: بین عوامل محیطی مدارس بر احساس تعلق به کلاس و مدرسه و شادابی دانش‌آموزان پایه ی ششم شهرستان زابل رابطه وجود دارد.

نتایج بیانگر آن است که بین عوامل محیطی مدارس بر احساس تعلق به کلاس و مدرسه و شادابی دانش‌آموزان پایه ی ششم شهرستان زابل رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

بنابراین چنین استنباط می‌شود که محیط مدرسه شامل جنبه‌های فیزیکی و اجتماعی، نقشی کلیدی در ایجاد حس تعلق ایفا می‌کند. زمانی که محیط مدرسه فضایی امن، منظم و سازگار با نیازهای دانش‌آموزان باشد، آن‌ها احساس راحتی و تعلق بیشتری خواهند داشت. این حس تعلق باعث می‌شود که دانش‌آموزان تعامل بیشتری با محیط داشته باشند و فعالیت‌های خود را با انگیزه بیشتری دنبال کنند. به علاوه طراحی مناسب و استاندارد کلاس‌ها و فضاهای آموزشی مانند نورپردازی، تهویه و نظم محیطی، به دانش‌آموزان حس امنیت و آرامش می‌دهد. این امر موجب تقویت ارتباط دانش‌آموزان با محیط مدرسه شده و حس تعلق آن‌ها را افزایش می‌دهد. همچنین وجود فضای سبز و امکانات طبیعی در مدرسه به کاهش استرس و افزایش شادی و نشاط دانش‌آموزان کمک می‌کند. این فضاها به دانش‌آموزان فرصت ارتباط بیشتر با طبیعت و تعاملات گروهی در فضای باز می‌دهند، که باعث تقویت احساس تعلق می‌شود. دسترسی به تجهیزات مدرن آموزشی، مانند تخته‌های هوشمند یا کامپیوترها، احساس قدرت و توانایی بیشتری به دانش‌آموزان می‌دهد. این امکانات باعث افزایش رضایت از محیط مدرسه و تعلق بیشتر به آن می‌شود. از سوی دیگر تعاملات مثبت میان دانش‌آموزان و وجود گروه‌های دوستانه، حس حمایت و پذیرش ایجاد می‌کند. این روابط به دانش‌آموزان احساس امنیت اجتماعی می‌دهد و تعلق آن‌ها را به محیط مدرسه افزایش می‌دهد. همچنین معلمان به عنوان الگوهای رفتاری و حمایتی، نقش مهمی در ایجاد حس اعتماد و امنیت روانی دانش‌آموزان دارند. ارتباط مثبت و دوستانه بین دانش‌آموزان و معلمان، باعث افزایش حس احترام و تعلق به مدرسه می‌شود. انسجام اجتماعی به معنای هماهنگی و همکاری میان اعضای مدرسه، باعث ایجاد حس تعامل مثبت و همدلی میان دانش‌آموزان، معلمان و کارکنان مدرسه می‌شود. این تعاملات موجب افزایش حس تعلق و ایجاد محیطی مطلوب‌تر برای یادگیری و رشد می‌گردد.

همچنین، مطالعات قبلی نشان داده‌اند که محیط مدرسه بر رفاه دانش‌آموزان در آموزش ابتدایی تأثیر مستقیم دارد، به‌طوری که عوامل فیزیکی مانند طراحی کلاس‌ها می‌تواند تمرکز و پیشرفت تحصیلی را افزایش دهد.

سناریو دوم: احساس تعلق به کلاس دانش‌آموزان پایه ی ششم شهرستان زابل از طریق عوامل محیطی مدارس قابل پیش‌بینی است.

نتایج رگسیون نشان داد، در گام اول روابط دانش آموزان و معلمان، در گام دوم انسجام اجتماعی، در گام سوم روابط دانش آموزان، در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی و در گام پنجم تجهیزات آموزشی است که وارد الگوی پیش بینی شده است و این پنج متغیر توانسته اند ۵۸ درصد تغییرات احساس تعلق به کلاس را پیش بینی کند .

روابط دانش آموزان و معلمان به عنوان عامل کلیدی در ایجاد حس تعلق دانش آموزان به کلاس شناخته می شود. معلمان با رفتارهای حمایتی و ایجاد فضایی اعتمادآمیز می توانند احساس امنیت و اهمیت را در دانش آموزان تقویت کنند. توجه معلمان به نیازهای دانش آموزان موجب افزایش حس تعلق آن ها به مدرسه می شود. همچنین، انسجام اجتماعی در کلاس، که نشان دهنده هماهنگی و همدلی میان اعضا است، به دانش آموزان کمک می کند تا با چالش ها بهتر مواجه شوند و احساس پذیرش بیشتری داشته باشند. این احساس تعلق به آن ها کمک می کند تا خود را عضوی مهم از یک اجتماع پویا و ارزشمند بدانند.

سناریو سوم: شادابی دانش آموزان پایه ی ششم شهرستان زابل از طریق عوامل محیطی مدارس قابل پیش بینی است .

نتایج نشان داد در گام اول روابط دانش آموزان و معلمان، در گام دوم انسجام اجتماعی، در گام سوم روابط دانش آموزان و در گام چهارم فضای باز و محیط طبیعی است که وارد الگوی پیش بینی شده است و این چهار متغیر توانسته اند ۷۸ درصد تغییرات شادابی را پیش بینی کند .

بنابراین، می توان نتیجه گرفت که روابط بین دانش آموزان و معلمان تأثیر بسزایی در پیش بینی میزان شادابی دانش آموزان دارد. معلمان به عنوان راهنمایان و حامیان اصلی دانش آموزان در محیط آموزشی عمل می کنند. زمانی که معلمان با احترام، همدلی و توجه به نیازهای فردی دانش آموزان رفتار می کنند، ارتباط مثبتی شکل می گیرد که حس ارزشمندی و امنیت روانی را در دانش آموزان تقویت می کند. این روابط حمایتی به دانش آموزان کمک می کند تا با انگیزه بیشتری در فعالیتهای کلاسی شرکت کنند و از فشارهای روانی دور شوند، که به طور مستقیم به افزایش شادابی آن ها منجر می شود، و این یافته با مطالعات قبلی درباره تأثیر محیط خانگی و مدرسه بر شادابی کودکان هم راستا است.

انسجام اجتماعی در کلاس، به عنوان دومین عامل مهم در این مدل، نشان دهنده هماهنگی و ارتباط نزدیک میان اعضای کلاس است. زمانی که دانش آموزان احساس کنند در یک محیط اجتماعی گرم و منسجم قرار دارند، تنش های ناشی از رقابت یا اختلاف نظر کاهش می یابد و حس همبستگی میان آن ها تقویت می شود. انسجام اجتماعی به ویژه در فعالیتهای گروهی، پروژه های مشترک و تعاملات روزمره خود را نشان می دهد و موجب افزایش احساس نشاط و روحیه دانش آموزان می شود. روابط میان دانش آموزان، به عنوان یک عامل کلیدی، نقش مهمی در این فرآیند ایفا می کند، که با بررسی های قبلی بر تأثیر عوامل محیطی بر سلامت عاطفی در مدارس ابتدایی مطابقت دارد.

منابع

- بادیه نشین، مریم، حمزه نژادی، نجمه، مطهری نسب، کیمیا. (۱۴۰۳). تاثیر آموزش تکنیک های ذهن آگاهی بر نشاط کاری معلمان و روابط بین فردی معلم و دانش آموز. *مجله دستاوردهای نوین در مطالعات علوم انسانی*، ۷(76).
- سلیمانپور عمران، محبوبه (۱۴۰۱) رابطه نظام آراستگی فضای آموزشی و احساس تعلق به مدرسه با نقش میانجی دلبستگی مکانی در بین دانش آموزان، *پژوهشنامه تربیتی*، شماره ۷۱، ۱۲۴ تا ۱۳۹.
- Ahmadi Afusi, Z., Zarghami, Z., & Mahdinejad, J. (2014). A Study on Designing Open Space School and its Relation. with Improving Happiness among Students. *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences*, 4(S3), 924-31.
- Angus, R., & Hughes, T. (2017). School Climate, Connectedness and Academic Achievement: Examining Positive Impacts from High School Mentoring Services. *Education Leadership Review of Doctoral Research*, 4, 69-84.
- Ghaffat, Hosseini, S., Amrollahi Bioki, M., & Sohrabi, M. (2024). investigating the mediating role of sense of belonging to school in the relationship between teacher-student interaction and academic resilience among s students. *Interdisciplinary Studies in Education*, 3(2), 72-57.
- Yang, S., & Zhang, M. (2022). Research on the influence mechanisms of the affective and cognitive self-esteem. *International journal of environmental research and public health*, 19(20), 13232.
- Ebrahimi Moghadam, N. (2024). Identification and Prioritization of Factors Affecting Emotional and Social Literacy Development in Elementary Schools. *Research and Innovation in Primary Education*, 6(1), 160-174.
- Hojati, M., Abbasi, M., & Ghadampour, E. (2022). The feasibility of training based on individual, family and school factors on students' social skills and anger control. *Rooyesh-e-Ravanshenasi Journal (RRJ)*, 11(10), 49-60.
- Mazlounian, S., & Khazaei, S. (2021). The causal model of classroom social-psychological climate and academic boredom with the mediating role of academic self-efficacy in high school students. *Journal of Educational Psychology Studies*, 18(42), 212-178.
- Sarkhosh, H., Saameri, M., & Hassani, M. (2024). The Relationship between Child Rearing Styles, the Family's Socio-Economic Status, and Students' Pro-Social Behaviors as Mediated by Parental Involvement with School. *Quarterly Journal of Education*, 40(1), 103-124.
- Piri, M., Shahi, A., & Bargi, I. (2019). The Relationship Between the Quality of Students' Learning Experiences in the Sense of Belonging to the School with the Mediating Role of Attitude Toward the Curriculum. *Journal of Curriculum Studies*, 14(53), 55-76.
- Hajihassani, S., Salehi, M., & Emamipour, S. (2019). Mental Well-Being Modeling Based on Educational, Social, Emotional, Physical, and Security Climate of School Through Mediation of Academic Resilience. *Social Welfare Quarterly*, 19(73), 221-255.
- Pinto, A. F., Mjøen, O. M., & Reed, N. P. (2024). Beyond the first week: sustaining the feeling of social inclusion and sense of belonging for students. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 19(1), 2421032.
- Fuentes-Cid, J. M., & Quezada-Espinoza, M. (2024, June). *Beyond the Classroom: Problem-Based Learning in Real Scenarios, Fostering Self-Efficacy and Sense of Belonging*. In 2024 ASEE Annual Conference & Exposition.
- Zahed Babolan, A., Karimianpour, G., & Dashti, A. (2017). Role of life quality in school and academic self-concept on academic engagement in salas babajani fifth and sixth grade students. *New Educational Approaches*, 12(1), 75-91.
- Ekmekci, A., & Serrano, D. M. (2022). The impact of teacher quality on student motivation, achievement, and persistence in science and mathematics. *Education Sciences*, 12(10), 649.

Sumyadi, Y., Umasih, U., & Syukur, A. (2020). The Effect of Teacher Teaching Skills and Student Interest on History Learning Outcomes. *Journal of Education Research and Evaluation*, 4(3), 319-324.

Wortha, F., Azevedo, R., Taub, M., & Narciss, S. (2019). Multiple negative emotions during learning with digital learning environments—Evidence on their detrimental effect on learning from two methodological approaches. *Frontiers in psychology*, 10, 2678.

Taub, M., Azevedo, R., Bradbury, A. E., Millar, G. C., & Lester, J. (2018). Using sequence mining to reveal the efficiency in scientific reasoning during STEM learning with a game-based learning environment. *Learning and instruction*, 54, 93-103.

Ainley, J., & Bourke, S. (1992). *Quality of school life and intentions for further education: The case of a rural high school*. In annual conference of AARE.

Saneie, E., & Raeisoon, M. (2020). Role of social skills in predicting the students' sense of coherence and quality of school life. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 7(2), 96-107.

Nejad, M. H., & SALIMI, M. (2019). The Role of Lifestyle Raises Health in the Quality of School Life and also Academic Adaptation of Secondary Students.

Brew, C., Beatty, B., & Watt, A. (2004, December). *Measuring students' sense of connectedness with school*. In Australian Association for Research in Education Annual Conference, Melbourne.

Bartolini, S., & Sarracino, F. (2014). Happy for how long? How social capital and economic growth relate to happiness over time. *Ecological economics*, 108, 242-256.

Dean, R., & Gibbs, S. (2023). Teacher collective efficacy and the management of difficult behaviour: the role of student-teacher relationships. *Educational Psychology in Practice*, 39(3), 273-293.

